

REPÜL A PÁVA!

PÁRATLAN OLDAL - LV. évfolyam 35. szám, 2011. szeptember 2.

Ady születésének hatvanadik és a Munkás Dalosszövetség megalakulásának harmincadik évfordulója alkalmával, 1937-ben a Dalosszövetség felkérte Kodályt, hogy zenésítse meg Ady Fölszállott a páva című versét. Mint az közismert, a vers az egyik legrégebb magyar népdalban felrajzolt kép - „Leszállott a páva / Vármegyeházára, / De nem ám a rabok / Szabadulására” - kitágítása aktualizált, társadalmi vízióvá: „Vagy láng csap az ódon, / vad vármegyeházra, / Vagy itt ül a lelkünk / tovább leigázva”.

Mivel a műben nemcsak elvont jelentésű hangok, hanem konkrét szavak is vannak, nem kell rejtett asszociációkkal bíbelődni: a mondandó egyértelmű. Így aztán a hivatásos cenzoroknak sem volt nehéz dolguk. Csupán egyetlen kérdést kellett föltenniük az ősbemutatón, a Márciusi Front Bartók-Kodály estjén: „Felizgathatja ez a mű a hatalom ellen a tömegeket?” - „Igen, felizgathatja” - adták meg a választ a szöveg egyszerű apperceptiálásával, és már mehetett is a betiltást javasoló szöveg a megfelelő helyre. Maga a megrendelő, a Dalosszövetség és a mű előadására készülő Vasas kórus a jubileumi esten már el sem énekelte, és a következőkben csupán a kevésbé feltűnő, délelőtti rendezvényeiken adta elő a kórusművet. Kodályt azonban továbbra is izgatták a népdalban rejlő zenei lehetőségek, ezért - élve a holland karmester, Willem Mengelberg ajánlatával - nem átalított egy tisztán hangokból álló, szöveg nélküli zenekari művet is írni, az említett népdal felhasználásával. Ez volt a Fölszállott a páva (Zenekari változatok egy magyar népdal felett) című, azóta röviden csak „Páva-variációk” néven emlegetett mű, amelyet 1939 novemberében az amszterdami Concertgebouw Zenekar fennállásának ötvenéves jubileumán mutattak be. Itt azonban már semmi sem teszi közvetlenül egyértelművé, hogy konkrétan mit is kell gondolni, érezni vagy asszociálni a hangok hallatán - az asszociációk és átélések, az esetleg még oly intellektuális konklúziók is teljes egészükben a hallgatókra vannak bízva. Az egész mű merő többrétűség és többértelműség. Ezért aztán anno senki sem kockáztatta, hogy konkrét, lázító tartalmak sugalmazásával vádolja meg akár a dallamokat, akár az azok közegét adó harmóniákat, így ezt a művet akkor nem tiltotta be senki.

Most azonban, az újtotalisztikus hatalom uralomra jutásával ismét oly nagy erővel merült föl a konkretizálás igénye, hogy minden tűrhetetlenné válik, ami többértelmű és elvont. Olyan nincs, hogy egy zenemű nem sugalmaz konkrét, sőt, kifejezetten politikai tartalmakat - gondolják ismét „a lélek mérnökei” -, hiszen itt mindennek velünk, és csakis velünk kell összefüggenie, akik hatalmon vagyunk. És ha valaki nem látná meg ezekben a művekben ezeket az egyértelmű összefüggéseket, akkor majd mi megmutatjuk neki. Ha másutt nem, azon a pici területen, amelyben mégis ott vannak a konkrét tartalmú szavak: esetünkben a címben. Mert mit is állít a cím? - tehette föl magában a kérdést Horváth Zsolt, a pécsi Pannon Filharmonikusok igazgatója. „Fölszállott”, ezt állítja. „Ki vagy mi szállott föl?” „Hát ami tud repülni, vagyis a páva”. És máris a konkrétumoknál járunk.

A legrosszabb, hogy ilyen helyzetekben az ember maga is hajlik a logika elfogadására: utaljanak a művek mindig konkrétan az uralkodó politikai garnitúrára. És francia, nem francia, a pécsi koncertterem avatásán Saint-Saëns legyen a főszereplő. Hiszen mi sem hitelesebb egy ilyen alkalommal, mint ha a zenekar Az állatok farsangjának előadásával illusztrálja a konkrét és egyértelmű összefüggéseket.